

THEOREMATA

Ex vniuersa Philosophia deprompta,

QVÆ IN ALMA VNIVERSITATE

GRÆCENSI PRO DOCTORA-

TVS GRADV CONSEQUENDO

defendet Illustris ac Reuerendus D. Prosper

Frangipanis à Castello Canonicus Aqui-
leiensis artium & philosophiae
Baccalaureus.

PRÆSIDE

R. P. GVLIELMO LA-
MORMAINI E SOCIETATE IESV
Philosophie Magistro & Professore
Ordinario.

Disputabitur in Aula Academica Vniuersitatis Græ-
censis Mense Julio, die 3, horis pomeridianis.

GRÆCII STYRIÆ,
Excudebat Georgius Widmanstadius.

M. DC. IV.

ANASTASII

SERENISSI-
MO ET REVEREN-
DISSIMO PRINCIPI AC DOMI-
NO, DOMINO LEOPOLDO ARCHI-
DUCI AVSTRIÆ, DUCI BVRGVN-
DIAE, STYRIAE, CARINTHIAE, CARNIOLAE, &c.
Comiti Tyrolis, Goritiæ, &c. Episcopo
Passauensi, & Coadiutori Argen-
tinensi, Domino suo
clementissi-
mo.

Veram felicitatem.

Hilosophi fuerunt, non
poëtae, & oracula potius quam car-
mina fuderunt, Homerus & Pindar-
rus. ille, cum nigros prudentum ani-
mos appellavit; iste, cum imperitorum,
albos: quod ut aqua in superficie can-
dida videtur, in fundo nigra: ita prudentes quique res in-
tuentur non qua parte publica sunt, sed qua secreta &
abdicta; imperiti vero externa specie & euando quodam
fulgore praetexti, sic capiuntur, ut mendacia qua non
ignorant, ament. Ex primo illo genere tu unus, Reu-
rendissime & Serenissime Antistes, cui hoc innatum, ex
recessu quidque non ex fuso pendere, & parua estimare

omnia, quæ magna, magnorum ignorantia, estimantur.
neque enim unquam tam ardens in tuo pectore philosophia amor exarsisset, nisi insita illa tua natura vis, quæ solida à tumidis facile discernis, pabulum suppeditasset ad hunc ignem. Nam si ea te oblectassent, quæ prima, & verò sola in vulgi oculos incurruunt, quid eorum aberat, quibus qui abundant, sibi plaudunt, magnificè se circumspicunt, ueminem esse præseputant? Ope? tanta erant, quæ auarum satiare possent. Generis splendor? radios cum sole fundebat, & supra solem. Sceptra, tiara, purpura? querenda non erant, sponte deferebantur. Quid ergo fuit cur aliunde magnus esse volueris? Interius mentis aciem intulisti, & vidisti, opes ab extrema inopia non nisi probo usu distingui: generis splendorem, generis esse, non tuum: purpuram, tiaras, sceptra, calamitatum verius esse argumenta, quam honorum insignia, nisi esset aliquid supra illa, à quo leges acciperent, antequam darent. Quæsiuisti ergo bona, quæ non tam fronte quam sinu bona, quæ ut primum te a philosophia consequi posse intellectisti, quam cupidè in eius sinum inuolasti, quam constanter, quam arctè inhabisti? quam generose difficultates, quales nec pauca & graues magnis conatibus interuenire solent, perniciisti? Obijciebat Empedocles angustas sensum esse vias, quibus ad veritatis regiam perueniretur, tu aliquas, non angustas, cogitabas. Terrebat Democritus cum illam in profundo putoe demersam latere querebatur, tu dignam, quæ vel ibi quareretur asserebas; & ut non reperiatur, ipsum tamen quæsiuisse in re tanta, gloriosum fore predicabas. Probasti genus tuum hac animi excelsitudine, Generose Princeps, & penè ante philosophiam te philosophum demonstrasti. At verò quantum ea ex re voluntatis haurias, quis oratione explicet? dicam verbo,
quan-

quantum aliarum voluptatum sensui adimendo satis est.
Ecquid enim iucundius accidat, quam in amplam hoc &
patens natura theatrum aciem conuertere, & tam concor-
direrum discordia exornatas scenas per ordinem lustrare,
dnce ac magistra sapientia, cui nihil non peruum, nihil
non in aperta luce? nam, ut miracula taceam, qua tellus,
qua oceanus exhibet, quibus non gaudijs te gestire cre-
dam, quando parum de corpore tecum gerens, supra hu-
manate euehis, calofq; liberrime pererras, ut patriam, qua-
te olim receptura est, tanto ante cognoscas? hic tu orbes il-
los magnitudine immensos & dignitate admirabiles con-
templatus, reflexo in subiectum orbem obtutu, dinitum
panimenta rideas, & totam cum auro suo terram: cecamq;
mortaliū cupiditatem miseratus, sic tecum loqueris. ha-
sunt angustia, in quibus se dilatari cupiant: hoc est pun-
ctum quod ferro & igni dividitur! Errat profecto, cum
minime putat, Socrates, Apollinis oraculo alias sapienti-
simus, ubi, QVOD SVPRA NOS, NIHIL AD
NOS attinere contendat. tu certe experientia ipsa didi-
cisti, nihil magis ad quemque, si sapiat, imo ut sapiat, spe-
ctare, quam quod supra ipsum est. nam si semper cogita-
tionibus nostris reptandum esset circa vilem hanc hu-
mum, quam pede calcamus, non esset quod astuaremus,
quod sudaremus. amplius cum Anneo dicam. nisi ad su-
prema illa spectacula admitteremur, non fuerat opera pre-
tium nasci. At quantum opera pretium te nasci fuit,
LEOPOLDE PRINCEPS, non tuo tantum, sed etiam Phi-
losophia bono, cui, ne parum, gratius viderere, lumen &
robur addidisti: nimirum eadem sit in telis ferri vis; sed
infinitum interest an excuso lacerto torqueantur, an re-
missa manu: & idem Philosophia robur plurimum re-
fert utrum plebeia an regia manu tractetur. Eademq;

A 3 semper

semper lux solis est, seu terram oriens radat aut occumbens, sive altius exectus se super verticem nostrum constitutus; quo tamen est depresso, eo solet esse obscurior: quo sublimior, eo potentior ad suffusas nebulas disjiciendas, & sigendos profundius radios. Idem in doctrina & eruditione usu venit Sibi affusam innuidia caliginem ex humili tugurio micans numquam dispellet: constitue illam in eminenti aliquo dignitatis loco: omnes protinus accurrent tanquam ad salutare quoddam & beneficium sidus. Quale ut tu mihi è minimis clientulis tuis vni, Auguste Princeps, apparere, & primis hisce meis studiorum fructibus (quos tuo honori iam olim destinatos nunc lubens do, dico, consecro) affulgere digneris, rogareris, si nescius essem, illud te inter cetera ex Philosophia celerrime habuisse, conseruasse tenacissime: beneficium ut tibi prestari putas, cum ut preastes, offertur occasio. irro-
ra itaq; illos Serenissimis tuae benignitatis radijs, & colore illo, Spirituq; quem cœlum tibi communicauit, fons.
Quid multa? vitam tribue, quam tibi Deus longam & felicem, LEOPOLDE, ac per te alijs, Prasulum & Princi-
pum sidus.

Serenitatis Vestræ

Humillimus Seruus

Prosper Frangipanis
A Castello.

EX LOGICA.

I.

AD AEQUITVM totius Logicæ, subiectum sunt ea, de quibus Logicam exercentes aliquid concludimus, principale tres operationes intellectus. Prima operatio solum est expressum & naturale signū obiecti, & ideo semper obiecto significato conformis: At vero secunda operatio est, qua vnum alteri in esse iudicatur, vnde etiam in ea falsitas reperi potest. Omnis autem enunciatio etiam de futuro contingente determinatè vel vera vel falsa est.

II.

Syllogismus est oratio, in qua quibusdā positis aliud quiddam ab ijs, quæ posita sunt ex necessitate accidit, eò quòd hæc sint; qua definitio soli conuenit probatio. non minus cōclusio, quam præmissæ ad syllogismi essentiam pertinent. Tres tantum syllogismorum sunt figuræ.

III.

Demonstratio, potissima syllogismi species scientiam propriè faciēs, constare debet ex primis, veris, immediatis, prioribus & continen-

tinentibus causam conclusionis : Hæc bifariā diuiditur: In PROPTER QVID, & QVIA. Ante demonstrationem de subiecto & passione est præcognoscendum quid sit, de præmissis præterea quod sint, & fere etiam de subiecto.

III.

Scientiæ habitus ab actibus scientiæ gignitur, ab actibus int̄erioribus intenditur, ab actuum oppositorum habitibus interimitur, cū opinionis habitu circa rem eandem eodem tempore in eodem intellectu consistere potest. Totalis scientia idem est, quod multæ partiales ob vnam rationem formalem subiecti principalis in vnum velut aggregatæ: vnde cum eadem sint obiecta habituū quæ sunt actuum, scientiæ totalis obiectum adæquatum sunt ea omnia, quæ omnibus eiusdem scientiæ actibus cognoscuntur.

V.

Præctica cognitio hoc discrepat à speculatrice, quòd illa sit de rebus, quæ fieri a nobis possunt, & doceat quomodo quæ facere proposuimus, hic & nunc fieri debeant: vnde intentione sublata eadem cognitio illico ex modo euadit speculatiua. Totales scientiæ speculatiæ tres numerantur, Mathematica, Physica, Metaphysica. Logica & Ethica circa ob-

ca obiectum practicum versantur illa mentis;
hæc voluntatis operationes quatenus sunt
dirigibiles cognoscit.

EX PHYSICIS.

VI.

Phyiologiæ subiectum principale rectè statuitur corpus naturale,
ut naturale est, in suppositione abso-luta, cuius tria in fieri, duo in
facto esse sunt principia, materia, forma, pri-
uatio.

VII.

Materia prima datur, specie in omni-
bus corporibus vna, definitur subiectum pri-
mum, ex quo inexiste[n]te fit aliiquid, non se-
cundum accidens, & si corrumpatur aliiquid,
in hoc abibit ultimum: habet suam ut essen-
tiæ, sic existentiæ entitatem, secundum se co-
gnoscibilis est; nobis tamen non nisi per mu-
tationem & accidentia innotescit. Propen-
sione quadam naturali ita formam appetit,
ut si omni omnino forma spolietur, in nihi-
lum sit abitura, nisi miraculum D E I conser-
uantis intercesserit.

B.

Forma,

VIII.

Forma, pars altera compositi, substantia est incompleta per modum actus apta cū materia constituere substantiam completam Physicam; si corruptibilis est, è sinu & potentia materiæ educitur. In vno composito physico vnica est duntaxat. Formæ opponuntur priuatio, negatio, inquam, formæ substantialis in subiecto eius capace, existens ante omnem intellectus fictionem, sed eo modo, quo negatio esse & in esse potest.

IX.

Compositum substantiale physicum, præter materiam & formam essentialiter includit vunionem, modum substantialem ex natura rei à partibus distinctum, sine quo partes sibi etiam mutuo intime præsentes corpus non constituunt.

X.

Natura est principium primum & causa ut moueat & quiescat id, in quo est, primo, per se, & non secundum accidens, quæ definitio materiæ, formæ, & integræ essentiæ ex illis conflatæ competit. Ars extra intellectum nihil agit, ex eius tamen directione mira fieri possunt; ut chymicæ artis verum aurum.

Cau-

XI.

Causa in communi est principium per se influens esse in aliud; huiusmodi quatuor assignantur, materia, forma, efficiens & finis, quæ tamen diuisio nec est in membra imme- diata, nec in ultimas causæ species. Materia, recipiendo formam, compositum constituit, quod eius est effectus principalis. Forma vero corruptibilis, generatio, vnio, actio ipsa, atque adeo accidentia omnia ut effectus minus principales commode assignantur.

XII.

Causa efficiens, cum sit principium pri-
mum vnde est aut fit mutatio, alia est per se,
alia per accidens: illa virtute suæ naturæ pro-
priâ, hæc extraneâ effectum producit. Ad po-
steriorem reuocatur casus & fortuna; hoc
tamen insuper addunt, quod raro & præter
opinionem effectum gignant. Rursum effici-
entium quoddam est principale, & virtute
pari aut nobiliori in effectum influit: quod-
dam instrumentale & in producendo effectu
per se subordinatur alteri particulari. Præ-
terea aliud est liberum, aliud necessarium, il-
lud positis omnibus ad agendum requisitis
potest non agere; hoc non item. Tandem
causa efficiens alia est totalis, quæ sine sub-

B 2 ordi-

ordinatione in suo ordine vel totum inadæquate vel totaliter etiam adæquate effectum producit : alia partialis , quæ in suo ordine vel non totum vel non totaliter agit.

XIII.

Rebus creatis etiam corporeis virtus activa non solum ad producenda accidentia , sed etiam substantias, non est neganda. Ac licet accidens substantiam se solo ut agens principale & totale producere non possit , probabile tamen est id posse ut instrumentale : principaliter autem omnis substantia vel ab alia simili in specie per eius formam substantialem , vel ab vniuersali , causæ particularis defectum supplente , immediate efficitur. vnde formam substantialem , quam similis in specie , vel sol nequit , ipsa causa prima immediate producit ut agens principale.

XIV.

Certum est eandem numero substantiam à pluribus diuersi generis ac etiam eiusdem , sed diuersi ordinis & subordinatis sibi : nec non à pluribus eiusdem generis & ordinis sed partialibus causis posse effici ; à duobus tamen agentibus totalibus non subordinatis simul & coniunctim idem numero effectus naturaliter , absoluta tantummodo Dei potentia potest produci : omne quoque indiui-

diuiduum alicuius speciei totaliter produci potest diuisim à causa etiam creata æquiuoca, posito quod vel vnum illius speciei indiuidum producere possit. Ideo vero hic & nunc ab hoc numero agente hic numero effectus producitur, quia causa prima suo concursu determinat causas secundas ad hunc numero effectum producendum, qui semel corruptus naturaliter non potest, diuina virtute potest reparari. Omne agens physicum, vt agat in distans, actionem in proximo inchoat.

XV.

Actio, causæ efficientis causalitas, est exercitium virtutis actiuæ sola ratione à passione, quæ illi respondet, distincta. Non omnis actio transiens postulat subiectum inhæsionis: quæ inhæret, passo inhæret: actiones suos habent terminos; à quorum essentiali identitate & diuersitate sufficienter earum, si naturales sint, identitas & diuersitas desumitur.

XVI.

Creatio est productio alicuius rei ex nihilo, ita propria D E O, vt creaturæ communicari non possit: probabile est eam semper distinguere ex natura rei à termino. Porro vt fieri sine D E O, sic esse suum retinere, vel operari sine immediato eius influxu nihil potest.

XVII.

Finis est id, cuius gratia aliquid fit, effectus habet reales eos omnes, quos agens propter finem effert, ratio causandi est bonitas rei cognitæ; cognitio iudicatiua ad causandum est necessaria conditio.

XVIII.

Affectio corporis naturalis prima est quantitas realiter à corpore ipso distincta: illius ratio formalis in extensione in ordine ad se sita est; quam concomitatur extensio localis, ita ut istâ naturaliter spoliari non possit. Quantitas itaque est ens per se extensem in ordine ad se exigens connaturaliter locum extensem: qua definitione nulla magis propria potest assignari. Diuisibilitas enim, quâ conferre quantitas potest, cum sit extensione locali posterior, nihilo magis quam ipsa localis extensio pro quantitatis ratione sese probare potest: partium autem extensio entitatiua & præsentialis cum sine quantitate obtineri possit, illius rationem formalem subire nequit.

XIX.

Nulla quantitas actu infinita datur secundum magnitudinem, aut multitudinem, aut successionem, quæ partibus æqualibus vni certæ non communicantibus constet; datur

tur tamen quæ & partibus tam proportionalibus, quam communicantibus, & indiuisibilibus, tum continuatiuis tum terminatiuis constet infinitis: indiuisibilia vero non tantum in extrema ora, verum etiam in intimo recessu cuiuslibet determinati continui trigeminâ dimensione prædicti actu sic inueniuntur, ut illud sola non constituant: quare præter hæc partes continuum vt habeat necessitatem est, quarum quædam indiuisibilibus determinentur, quædam sint indeterminatae, has omnes realiter & inter se & ab indiuisibilibus distinctas esse iudicamus.

X X.

Locus lationis terminus, est realis quidam modus absolutus intrinsecus rei, quæ per illum dicitur esse alicubi, ab ea tamen ex natura rei distinctus. In eodem loco plura, & in pluribus vnum corpus potest virtute diuina constitui, sic vt in singulis habeat ubi quantitatuum. Corpus in vacuo virtute diuina inuecto potest successiue & in tempore moueri.

X X I.

Duratio à rei durantis existentia sola ratione differt, permanentis permanens est, vt ævum, &c. successiæ successiva; diciturque tempus, quod non solum existit secundum instantem.

instantia, sed etiam successiue secundum par-
tes diuisibiles, & recte definitur numerus mo-
tus secundum prius & posterius. Nullum
tempus naturâ suâ mensura est, duratio ta-
men motus primi mobilis ex se apta est, quæ
assumatur in mensuram cæterarum.

XXII.

Motus est actus entis in potentia, prout
in potentia est, quæ definitio non modo suc-
cessiæ sed etiam momentaneæ actioni com-
petit. Quamuis enim successio aptitudinali-
ter ex latitudine termini sectilis ; actualiter ex
conditione motoris & mobilis, diuersa virtu-
tis applicatione, magnitudine spacij prouen-
iat ; non est tamen differentia aliqua essen-
tialis vel peculiaris quantitas motui inhæ-
rens. Essentialis motuum diuersitas à termi-
no præcise petenda est; ad numericam diuer-
sитет sufficit aut motoris, aut mobilis, aut
termini, aut temporis extrinseci diuersitas ;
aut etiam discontinuitas : ad numericam ve-
ro identitatem omnia simul requiruntur.

XXIII.

Proiecta ab ea, quam proijciens impres-
fit, qualitate immediate & adæquate mouen-
tur ; tracta, vecta, impulsa non requirunt ut
eis qualitas imprimatur necessario, possunt
enim moueri immediate à trahente, yehente,
impel-

impellente, nisi cum sit tractio per alterationem tracti. Motus grauium ac leuium in grauitatem & leuitatem, (qualitates, ut sententiæ meliori placet, à formis distinctas secundum rem ipsam) in generantem secundum loquendi modum referri possunt.

DE COELO ET

MUND O.

XXIIII.

Oculum nobilissima pars corporei vniuersi (cuius circulatio ab intelligentia facta, cœlo præcisè comparata, nec est naturalis nec violenta, sed indifferens) forma constat & materia, agitque in hæc inferiora non solum intereuētu luminis, sed etiam per occultas vires & qualitates; cælesti motu cessante inferiora non illico interirent.

XXV.

Mundus ab æterno non fuit conditus, nec absoluta D E I potentia condi potuit eo modo, quo putauit fuisse Aristoteles de facto: nullum tamen instans, nullumque tempus in imaginario, quod antecessit, assignabile

C est,

est, ante quod absoluta D E I potentia ens quodlibet tam permanēs quam successuum producī non potuerit, imo potuerunt ab æterno producī à D E O entia permanentia tam incorruptibilia quam corruptibilia, si tamen D E V s hæc (quod natura sua non postulant) infinito tempore conseruare decreuisset, antequam corrumperentur, vel quoquo modo mutarentur.

DE ORTV ET

INTERITV.

XXVI.

 Eneratio, nota Aristoteli, est mutatio totius in totum nullo manente sensibili ut subiecto eodem. Huius terminus vltimatus est compositum, formalis vero vel vnio sola, vel vnio cum forma substantiali: nunquam in corruptione fit resolutio ad nudam vsq; materiam.

XXVII.

Alteratio physica est motus ad qualitatem intensionis & remissionis capacem, quales ferè sunt primi ac tertij ordinis qualitates.

Hanc

Hanc autem qualitatis intensionem ij soli re-
ctè explicant, qui docent eam perfici accel-
sione nouorum eiusdem essentiæ graduum, à
quibus ceu partibus completa qualitas inte-
gretur.

XXVIII.

Augmentatio secundum formale signi-
ficatum est actio, qua alimenti quantitas con-
tinuatur quantitati viuentis : etsi vero toto
vitæ tempore hæc actio durare potest ; augeri
tamen viuens tunc solum dicitur, cum nouæ
molis appulsi euadit maius, ad quod præte-
rea opus est vt augmentationi iungatur rare-
factio, qua viuens ampliorem locum acqui-
rat, & pori magis laxentur, vt, vapore excre-
mentitio dimisso, alimento largius imple-
antur.

XXIX.

Elementa sunt corpora simplicia, in quæ
alia resoluuntur, vt sunt vulgata quatuor,
quorum singula primarum quatuor qualita-
tum (quæ omnes & agendi & resistendi vir-
tute pollent) duas obtinēt in summo. Quod-
uis elementum ex quo quis immediate genera-
ri potest, facilius tamē Symbolica in se, quām
in aſymbola transmutantur : cūm vero ex
conflictu duorum dissymbolorum tertium,

C 2 gene-

generatur, caue dicas illud efficienter ab eo,
quod interit, produci.

XXX.

Mistio miscibilium alteratorum est v-
nio, id est, generatio mixti ex elementis, quæ
ita corrumpuntur substantialiter ut tamen in
misto virtute remaneant, non actu. Tempe-
ramentum in misto inanimato & homoge-
neo toto non repugnat dari ad pondus, nec
in aliqua parte misti animati: naturaliter ta-
men totum animatum mistum secundum o-
mnes partes non potest habere, saltem in sta-
tu connaturali, huiusmodi temperamentum.

DE ANIMA.

XXXI.

Anima corporis animati nobilissi-
ma portio, est actus primus corpo-
ris physici organici, potentia vi-
tam habentis, vel, si mauis, est id,
quo viuimus, sentimus, mouemur & intelli-
gimus primo. Hæc definitio illius declaratio-
quædam est, & medium ad illam à priori de-
monstrandam, omnemque animam circum-
scribit.

Ani-

XXXII.

Animarum genera desumpta ex varietate modorum operandi, quibus rerum non viuentium formis prævalent, tria numerantur: quod si ex varia facultatum à se separabilium amplitudine diuersa genera metiaris, quatuor statuenda sunt, vegetabilium, sensibilium, mobilium, rationalium: illæ tres materiales, corruptibles, partibus materiæ coextensæ; hæc vero spiritualis, immortalis, tota in toto secundum essentiam diffusa & pro corporum numero multiplicata, quoad essentiam æque perfecta in omnibus, quoad dona gratis à Dœ o communicata, &c. alia aliâ liberalius exornata.

XXXIII.

Anima, vitalium functionum fons, varias facultates & instrumenta à natura sortita est, ex quibus quædam sola ratione ab anima distinguntur, vt voluntas, intellectus & memoria ab anima rationali; aliæ vero realiter, vt potentia omnes sensitivæ hominis. Potentia ex natura rei ab anima distinctæ ab eadem effectuè procedunt; non distinctæ autem ab ijsdem effectricibus causis, ijsdem que actionibus, quibus ipsa anima, efficiuntur.

XXXIII.

Iam id nobis ratum est, cuiuslibet viuentis animam nec in vna solum, nec in omnibus partibus residere, sed in ijs tantum, quibus aliquod vitæ specimen inest. Huiusmodi sunt omnes, præter vngues, pilos, sanguinem & quæ à sanguine substantialiter non differunt, vt spiritus tam vitales quam animales, tam insiti quam influentes, vt pinguedo, vt lac, vt medulla ossium, præter eam, quæ cerebro continuata est & in spina dorsi continetur.

XXXV.

Sensus externi sensibile per se aliud est commune, quod à pluribus; aliud proprium, quod ab uno solum sensu externo per se cognoscitur. Communia sunt quies, motus, numerus, figura, magnitudo & cætera eiusdem generis, quæ tametsi sciuncta à proprijs nequeant, coniuncta tamen, vt percipientur, & possunt & debent in potentia producere sui speciem, ad cuius productionem vt agentia partialia concurrunt.

XXXVI.

Et quidem sensiles species vniuersæ non esse negandas, ex eo planum est, quod dari visiles constet experimento. Effectrix harum causa adæquata est obiectum sensibile, quam-

quamvis etiam vna species , saltem actione reflexa , alterius sit productua. Produci possunt in momento ; productas ad breue tempus, obiecto etiam absente, conseruari, licet imperfectas , documento est experientia. Species vna res plerumque natura interdum etiam dissidentes repræsentat : & siue recto siue recurvo tramite excipiatur ipsa res perpetuò exhibit.

XXXVII.

Sensatio nec est speciei receptio, nec solius speciei, sed potentia ipsius vitalis & animæ vera actio , cuius terminus est species expressa & clara rei effigies, quæ tamen sæpe, maximè verò circa commune sensibile, mentionatur, ac sensum in fraudem inducit , nec id aduertere sensuum exteriorum ullus potest , nullus enim, aut in seipsum reuolutus actu aliquo vel eodem indirecte suum, aut amplius excurrens, etiam alterius actum cognoscere (vt nec obiecti priuationem) potest : esto eius cognoscendi præbere alteri potentia occisionem possit.

XXXVIII.

Visus circa colores & lumen versatur: colores vel apparentes sunt & pro vario lucis aspectu versatiles, vel veri & fixi, nati ex prima-

marum qualitatum commixtione. Ut autem color videatur, necesse est ut è tenebris euoluatur & lumen induat. Visionem in humore crystallino non per solam speciei receptionem (ut nec quamlibet aliam sensionem) sed per potentias ipsius vitalis & animae veram actionem, cuius terminus sit species sensibilis expressa, fieri arbitramur.

XXXIX.

Obiectum auditus est sonus ; qualitas edita virtute quadam corporum se se impotentium, aëremque vel etiam aquam, ignemque diuerberantium : fit actione distincta à motu locali, sed eum immediate consequente, quæ dici posset sonatio. Sonum in aëre, ut subiecto, recipi certum est, probabile etiam quod in aqua, an vero in ipsis corporibus sonantibus recipiatur non constat. Num sonus auditum intra suam sphærām constitutū se ipso absque specie determinet incertum est, quod tamen sèpissimè per speciem fiat necesse est. Vox sonitus est, editus ab animali sensa phantasiaz significandi causa. Sermo verò vox est homini propria, non phantasiaz solum, sed rationis etiam sensa explicans.

XL.

Odor qualitas est ex primarum commixtio-

tione sicco prædominante orta, cùm ad organum vnà cum subiecto suo defertur sine specie percipitur, alias non; specierum autem medium tum aërem tum aquam esse dicimus. Sapor est qualitas ex primarum commixtione orta, prædominante humido aqueo gustu perceptibilis. Esculenta in linguae acumine potissimum, poculenta in radice gustantur. Tactus totum corpus occupat & per omnia membra fusus est, durioribus quibusdam magisque terreis exceptis.

XLI.

Sensus interior re vnum est, ratione varius, non in corde, sed cerebro residens; cuius est non tantum cuiuslibet sensus externi obiectum etiam luculentius, quam ab ipsis externis, verum etiam obiectorum discrimina, communia sensibilia sine proprijs, actus demum exterorum tam in homine quam in brutis cognoscere, & quod à sensibus externis acceperit, phantasiae & facultati memoratrici exhibere.

XLII.

Brutis nihil est rationis aut orationis: at homini intellectus, voluntas, memoria. Intellectus & singularia sensibilia, & eodem tempore plura sub ratione plurium, eodem

D

vel

vel pluribus actibus, deinde semetipsum sū
osque actus, itemque angelos, ac tandem.
DEVM ipsum imperfectè quidem cognoscit,
idque instrumentariā specierum intelligibili-
um operā, quas ipse fabricat: non quòd
per eas formaliter constituatur intelligens,
sed quia ab ijs ad intellectionem eliciendam
adiuuatur. Est autem intellectio qualitas im-
materialis ab intellectu in semetipso produ-
cta eique expressè obiectum repræsentans,
ob idque species intelligibilis expressa &
verbum mentis appellatur.

XLIII.

Intellectum, dum in hac vita corpori
immersus est, necesse est phantasmatu specu-
lari. Neque enim à naturalium colluie ele-
uatus ad altiora contendere, ac DEVM vel
alia sensibus abdita cognoscere valet, nisi ali-
quando phantasia cognouerit, quæ affinitate
aliqua, tametsi exigua, rebus huiusmodi sunt
coniuncta. An verò ad omnem penitus a-
ctum intellectus phantasiæ ministerium in
hac vita requiratur, non est adeò certum; ve-
rius videtur non requiri.

EX